

Lykke-Per og »det tomme hus i Lodbjerg«

af Else Bisgaard

Lykke-Per er én af de store og komplekse skikkelser i dansk litteratur. I en kulturhistorisk sammenhæng gør det ham ikke mindre interessant, at han – og hans forfatter, Henrik Pontoppidan – har en tydelig forbindelse til Thy.

Vi begynder med slutningen:

»Lampe og Lys blev slukket, og de to Mænd traadte ud af det tomme Hus og lukkede det omhyggeligt efter sig.«

Således afsluttes en af dansk litteraturs største romaner i al sin enkelhed. Ganske stilfærdigt lukkes døren til et hus, til et liv og til en skæbne.

Og det er ikke mere.

Romanen er Henrik Pontoppidans »Lykke-Per«. Den blev udgivet, gennemskrevet på ny og udgivet igen over flere omgange i årene 1898 til 1904. Romanen opfattes af mange som et mesterværk, der rækker langt ud over sin egen samtid, ja endda som *en af de største kulturfrembringelser i dansk sammenhæng*, som Thorkild Skjerbæk skriver i efterordet til den her anvendte udgave.¹

Pontoppidan lader sin hovedperson Per leve sine sidste år og dø sin død i et barskt, næsten mennesketomt landskab, en klit- og sumpegn, hvor den syge og aldrende Per slår sig ned – så langt fra verdens tummel, som man næsten kan tænke sig. Her tager han sine sidste livtag med tilværelsen. Det er her, romanen slutter som citeret i indledningen.

Dette otteogtyvende og sidste kapitel indledes med at fortælleren fører os på en rejse fra Oddesund, forbi Ydby over Vestervig og til et lille forblæst sogn tæt på havet. Det er ikke navngivet i romanen, men der hersker en almindelig lokal antagelse om, at det er Lodbjerg sogn. Det passer godt med beskrivelsen og placeringen. Spørger man de lokale, vil flere vide, at det tomme hus ganske sikkert har ligget på marken mellem Flade Sø Vej og det vi kender som kunsterens Leo Estvads hus.

Med andre ord er Thys klitheder og Lodbjerg altså med denne store roman skrevet ind i litteraturhistorien og har som sådan opnået en særlig status i det litterære landskab.

Men det er der vist egentlig ikke så mange, der ved!

I et lokalt perspektiv er det naturligvis i sig selv interessant, at Thy lægger sted og landskab til en så betydningsfuld roman og skæbne som Lykke-Pers. Man kan dertil spørge, hvorfor forfatteren lod sin komplicerede og temmeligt sammensatte hovedperson dø netop her – antageligt i Lodbjerg, i et Thy, som på forfatterens samtid føltes uendelig langt væk fra civilisationen og kulturens højborge.

HENRIK PONTOPPIDAN – LIV OG ARBEJDE

Romanens forfatter Henrik Pontoppidan blev født den 24. juli 1857 i Fredericia og døde 86 år gammel den 21. august 1943 i Charlottenlund. Han er begravet på Rørvig kirkegård.

Han hørte til forfatterne i Det Moderne Gennembrud, som i litteraturhistorien placeres i årene ca. 1870-90. Forfatterne skulle med deres litteratur bringe Danmark videre – så at sige skrive Danmark ind i en moderne tid, hvor man åbent kunne fremstille og diskutere livets og samfundets udfordringer og problemer.

Henrik Pontoppidan var en kolossalt produktiv forfatter helt frem til sin død. Han skrev noveller, romaner, essays, lyrik og meget andet – herunder også en række selvbiografiske værker. Kraftpræstationen er dog de tre »kæmperomaner«: *Det forjættede Land* (1891-95), *Lykke-Per* (1898-1904) og *De dødes Rige* (1912-16). Det er store, brede, omfattende, detalje-

rige og engagerede samfunds- og samtidsromaner, Maleren Johan Rohde (1856-1935) lavede bl.a. dette portræt af den da 38-årige Henrik Pontoppidan i 1894. Det var samme Johan Rohde, der lavede det store velkendte og mere »officielle« billedet af Pontoppidan, som nu hænger på Det Nationalhistoriske Museum på Frederiksborg Slot.

som sagtens kan læses med udbytte også i vor tid, fordi de handler om mennesker og det alment menneskelige. Han beskriver i disse tre romaner Danmark i de sidste årtier af 1800-tallet og de første årtier af 1900-tallet og modtog i øvrigt Nobelprisen i 1917 for sin litteratur.

»LYKKE-PER« – EN TRAGISK HELT?

Romanen »Lykke-Per« er en omfattende roman, rig på detaljer, skildringer af personer, miljøer og det danske samfund i anden halvdel af 1800-tallet. Der kan derfor ikke gives et fyldestgørende referat af romanen hér, blot et kort resumé:

Hovedpersonen Peter Andreas Sidenius fødes ind i en børnerig præstefamilie i Østjylland, i en provinsby, der har umiskendelig lighed med Randers, hvor Pontoppidan selv voksede op. Drengen Peter Andreas er til stor bekymring for både den syge mor og den strengt patriarkalske far, fordi han som den eneste i børneflokken ikke retter ind efter faderens

ekstremt strenge opdragelse og store krav om lydighed og respekt.

Som ung forlader han familien for at læse på Polyteknisk Anstalt i København. Det er i sig selv et oprør mod og opgør med den strenge far, at Peter Andreas vælger ingeniørstudiet frem for teologien.

Han engagerer sig med glødende energi i ingeniørfaget, men går sine egne veje i studiet og udtænker en storstilet plan for et kanalprojekt, som med udnyttelse af vind og vand skal omskabe Danmark fra traditionelt bondeland til et moderne teknisk baseret samfund.

Heri er han til dels en helt, som kæmper for sin idé, sit projekt og det han tror på.

Men hele hans virke bliver fra da af på tragisk vis styret af hans trang efter at få realiseret projektet økonomisk, så verden vil kunne hylde ham som den store, altoverskyggende fremdriftsmand, han selv mener han er.

Han møder modstand alle vegne og har sit temperament mod sig. Forurettelse vokser sig til vrede og en blind selvtillid, der gør ham døv og blind overfor alle andre end sig selv. I København bliver han nær ven med Ivan, søn fra den hovedrige jødiske finansfamilie Salomon. I denne familie møder han datteren Jacobe, den intelligente, mystiske, mørke, reservede kvinde, som han forlover sig med.

Læseren sidder med en fornemmelse af, at Lykke-Per, som vennen Neergaard har døbt ham, forlover sig med Jacobe primært af økonomiske grunde. Han bruger hende til såvel en økonomisk som social opstigning, mens hun er dybt forelsket i ham og hengiver sig betingelsesløst til ham. Hun føder senere hans barn, en dreng, som dør kort efter fødslen og som Per aldrig får kendskab til. Han forlader nemlig Jacobe og gifter sig senere med en præstedatter i Jylland, Inger, som han får tre børn med. Det ender dog med at han også forlader Inger og børnene for at slå sig ned som vejassistent i Thy, hvor han kræftsyg lever afsondret og kun med husholderske, hest og fjerkræ i huset samt kontakt til nogle få omkringboende indtil sin død.

Romanens konkrete handling bæres hele vejen af denne på mange måder stærkt usympatiske Lykke-

Pers kamp for at opnå anerkendelse og berømmelse. Sideløbende er han konstant i et gennemgribende opgør med sin far og alt, hvad faderen og familien står for. Han er et langt stykke ad vejen ganske ureflekteret, opfyldt af vrede og afstand til det fromhedsdyrkende og følelseskolde hjem. Det gælder så at sige hele hans liv, længe efter forældrenes død, at han kæmper for at gøre sig fri. Jo mere han kæmper, jo mere viser han sig bundet af arv og miljø – bundet til det hjem, han er vokset op i. Far og Gud bliver ét for ham, den samme omklamrende figur, han som søn og menneske ikke kan eller vil overgive sig til og derfor må kæmpe med og mod.

Lykke-Per er en vaklende og gældbunden fange, som måske først til sidst, lige inden sin død i Thy, bliver sat fri.

Thorkild Skjerbæk har formuleret romanens handling og tematik kort: *Lykke-Per er da beretningen om en mands liv fra fødsel til død, om de vigtigste begivenheder deri og de afgørende forhold, der får indflydelse derpå.*

Videre skriver Skjerbæk, at *...det er også en roman om det grundlæggende tema i mange af verdenslitteraturens største værker: at den mest skelsættende begivenhed i en mands liv er hans faders død. Det er i det hele en roman om døden. Om den død der gør ende på andres liv og truer ens eget.*²

Mod slutningen af romanen, i kapitel 27, er Inger rejst med børnene og Per resignerer i sin kamp, overgiver sig og spørger med blikket rettet mod himlen: *Er det nu nok?*

Dette sidste spørgsmål er retorisk. Per kender svaret fra såvel Gud som den afdøde far. Det er nok! Prøvelserne bragte ham ikke til nogen afklaring. Han har sluppet det meste og mistet det sidste, der bandt ham til den ydre verden. Nu skal han møde sig selv som den han er, og i romanens sidste kapitel finder vi ham som vej-assistent i Thy – og aldrig havde Distriktets Veje været i saa god Stand som i hans tid.³

KENDIS I AGGER

Vi vender os igen mod forfatteren Pontoppidan og spørgsmålet om, hvorfor han mon egentlig lod Lykke-Per slutte sit liv i Lodbjerg?

I august 1893 boede Pontoppidan i Agger for en kort periode. Der er ikke megen dokumentation fra opholdet i Thy, men herfra skrev han enkelte korte breve til bekendte og forlæggere, blandt andet dette, som er dateret den 6. august 1893:

Hr. Forlagsboghdl. Lybecker!

Jeg har i Dag modtaget Deres venlige Brev og skyn-der mig med at skrive, da De rimeligvis allerede et Par Dage har ventet derpå. Jeg kan – det gør mig ondt! – ikke sende Dem noget Fotografi, da der intet sådant eksisterer af mig fra den sidste halve Snes År, i alle Fald intet, der blot tilnærmelsesvis kan siges at ligne mig og ikke lige så godt kan være enhversomhelst anden, – og her i Agger findes, som De vel kan vide, ingen Fotograf. Endelig har jeg lidt af en Skræk for Fotografer og går til dem omtrent som til en Tandlæge...

Deres forbundne H. Pontoppidan

Humoren bobler her, og man undrer sig lidt over forfatterens skræk for fotografer! For Henrik Pontoppidan er senere så rigeligt afbildet, både på fotos og i maleri, sågar på stumfilm, så skrækken fik han da overmandet.

Det nuværende Agger Badehotel er opført i 1904, efter det gamle var brændt. Det må være det tidligere badehotel, der var forfatterens ferieresidens i sommeren 1893. På dette tidspunkt var han blevet gift med Antoinette Kofoed og boede i Fredensborg. Parret havde været på en længere bryllupsrejse i 1892-93 til Sydtyskland, Østrig og Italien, og disse lokaliteter indgår også i romanen som destinationer for romanens Per på de længere udlandsophold.

Thisted Amts Avis (Højreavisen) nævner et par gange Pontoppidan, som for eksempel torsdag den 24. august 1893 under »Lokale Efterretninger«: *Forfatteren Henrik Pontoppidan med Frue opholder sig i denne Tid paa Badehotellet i Agger.* Mandag den 28. august 1893 nævnes blandt *de Ankomne Reisende til Agger Badehotel Forfatteren Henrik Pontoppidan med Frue fra Kjøbenhavn.*

Pontoppidan har altså været ganske velkendt og lidt af en celebritet i Agger, i hvert fald så meget, at avisen har nævnt ham flere gange som gæst på stedet.

Det har i det hele taget været en god sæson for badehotellerne, sommeren 1893, hvilket nedenstående artikel fra tirsdag d. 8. august 1893 vidner om:

Lokale Efterretninger,

Vore Badehoteller herpaa Kysten have aldrig havt saa mange Badegjæster som i Aar, thi medens det oprindeligt kun var Klitmøller, der lokkede fremmede herop i Badetiden, saa er der i de sidste par Aar tillige mange Badegjæster baade ved Hanstholm og Agger, ja selv Krik møder i Aar med sin Liste. Det er for øvrigt saare naturligt, at Folk fra Kjøbenhavn og større Byer, der ville tilbringe en Maanedstid ved et Badested, søge herover til Vesterhavet, hvor der er mange gode Betingelser tilstede, der ikke findes andre Steder. Her er Frisk Luft og det bedste Vand. Her kan man bevæge sig frit og ugenert og glæde sig efter Vejret, ja med Bøssen paa Nakken gaa ud og jage lidt, og i det hele taget gjøre sig det saa behageligt som muligt. Det mangler heller ikke paa Afveksling for Badegjæsterne; der er Mange, der tage Udflugter til baade Klitmøller og Hansted hver Dag.

Til Zakarias Nielsen⁴ skrev Pontoppidan i al korthed den 5. august: *Jeg er for Tiden på Fodvandring, og det er mig umuligt at få Lejlighed til Skriverseri. Hav mig derfor foreløbigt undskyldt.*

Man ser for sig den allerede kendte forfatter Pontoppidan trave lange, ensomme ture i det golde og barske landskab omkring Agger og op mod Lodbjerg, hvor det nye fyrtårn (bygget i 1883) vidnede om en ny tids komme. Som en anden Blicher har han på sine vandringer set landskabet og reflekteret over ensomheden, den barske og krævende natur, de øde vidder, klithederne med havets stadige bølgeslag som lyd billede.

Lodbjerg Klitplantage blev senere anlagt med opkøb af den første jord i 1923. Fra sidst i tyverne og cirka ti år frem plantede man så klitheden til, men ikke hele heden. Endnu ligger der mindre områder med den oprindelige klithede, som minder stærkt om den landskabstype, Pontoppidan har oplevet og sanset på sine fodvandring i 1893, altså mere end 30 år før tilplantningen.

Har Pontoppidan på en sådan fodvandring i sommeren 1893 haft Lykke-Per i tankerne? Har han netop hér fundet de omgivelser, der skulle være rammen for Pers sidste år, fordi det var just sådan et landskab, ude på kanten af verden, som kunne være klangbund for Pers sidste opgør og livtag med tilværelsen?

Pontoppidan rejste en del og kendte hele Danmark godt. I *Lykke-Per* bevæger hovedpersonen sig i en række meget forskellige danske miljøer – fra den østjyske fjordby (Randers) over storbyen København og altså til Thy. De beskrives alle med både detaljerigdom og indføling.

Pontoppidan havde da også i 1889-90 beskrevet Danmark i *Danske Billeder*⁵. Her skriver han om Vesterhavet og klitlandskabet langs kysten, som er formet af den brutale og nådesløse blæst: *Som et mægtigt Rev skyder den danske Halvø sig ud i Havet. Nordsøens evige Brænding skummer langs dens Kyst, og mellem dens hvide Flyvesandsklitter og på dens mørke vidtstrakte Heder har de vilde Vestenstorme deres Tumbleplads.*

Digitet Luft op, du salte Vesterhav... fra 1896 viser i første strofe Pontoppidans opfattelse af havets storhed:

*Luft op, du salte Vesterhav
Ombrus den danske Kæmpegrav
og væk endnu en Gang af Muld
et dådstærkt Kæmpekuld.*

Det mere interessante kommer dog i de følgende strofer:

*Saa mangen priser din Skt. Hans,
naar til en stakket Sommerdansk
du kiltrer op din Taagedragt
med Sydens laante Pragt.*

*Nej, heller synger jeg din Pris,
naar Nordenvindens Tugtens-Ris
gaar over Høj og Dal med Brag,
en sortblaa Vinterdag.*

Altså: hvor de fleste anpriser og hylder den danske sommer, der i al sin korthed fremstår som et lån fra

»Parti fra Agger«, u.å. af maleren mm. Arnold Krog (1856-1931). Omtrent sådan må Agger have taget sig ud, da Henrik Pontoppidan opholdt sig her i sommeren 1893. Privateje.

de varme lande, så gør Pontoppidan gældende, at den barske blæst og den sortblå vinter er det virkeligt danske. Dét er renselsen – *Tugtens Ris*.

Det indikerer måske, at Pontoppidan selv befandt sig bedre eller mere hjemme i en barsk vinter end en lun sommer.

»...ET FATTIGT, VEJRPISKET LAND...«

Romanen giver ikke i sig selv forklaring på, hvorfor Per havner netop i Thy, ud over at hustruen Inger tidligere har opfordret ham til at søge en opslået stilling som vejassistent heroppe. Per har afvist det med ordene, at det vist er *en af Danmarks ødste Egne, bare Klit og Hede, uden andre Mennesker i Miles Omkreds end Smaabønder og Fiskere*.⁶

Efter at Inger har forladt ham, søger han så alligevel herop – i denne den mest øde af alle øde egne.

Romanens sidste kapitel, det otteogtyvende, begynder således: *Naar man paa Vejen fra Oddesund til Thisted er kommen forbi Ydby med dens mange »Kauer*

og Daase« og herfra søger vestover til den kønne lille by Vestervig med Liden Kirstens Grav og videre mod Nord, kommer man til et fattigt, vejrpisket Land, hvor Faarene selv ved Midsommertid har ondt ved at bjerge Føden.

Med fortællerstemmen som guide passerer vi Ydby og Vestervig, oldtid og middelalder, og efter dette langtidshistoriske rids havner vi så i det fattige, af vind og vejr tugtede land, hvor selv de mest nøjsomme knap kan opretholde livet. Her er vi pludselig uden for civilisation og hinsides de spor af historie og kulturelt overskud, som mennesker ellers satte i forskellige perioder:

Det er en Klit- og Sumpegn, ens af Udseende Vinter og Sommer, blaa grøn af Marehalm, rødlig af Skavgræsser eller Lyng, der alene modstaar Havgusens Salthud. Ufarbare Kærstrækninger tvinger Vejen ud i store Buer, og naar det en sjælden Gang er stille Vejr, driver der en tung Røg henover dem som en Brandtomt.

Klitheden er her beskrevet – med de fugtige lavninger og den sparsomme, karrige vegetation, de særligt

Maleren Knud Eel (1914-1961) har indfanget den særlige stemning i klitheden på billedet »Hedelandskab Lodbjerg«. Museum Thy.

hårdføre planter, som tåler den salte vinds skarpe lud. Den, der kender klitheden, mærker det måske, når han læser de citerede linjer: Den salte vinds stramme bid i kinden og de lave væksters modstand, når støvler og travesko trænger gennem landskabet ved Lodbjerg. Her er det menneskets fremdrift og vejen, der tvinges ind under naturens vilje og må bøje af for vand og kær. Med andre ord det stik modsatte af, hvad Lykke-Per som yngre kæmpede for, nemlig at bøje naturens kræfter ind under menneskelig teknologi, kontrol, vilje og behov!

Og så er der den tunge røg, der driver som over en brandtomt! Er det havgusen eller er det mon ruinerne af Lykke-Pers vilde visioner, det alt for store vind- og vandprojekt, som aldrig blev realiseret, røgen nu driver ud af?

Røgen understreger fornemmelsen af ensomhed, af død og ødelæggelse, af at ingenting er tilbage i et vindhærget land, hvis nærmeste nabo er det hav og de bølger, som ingeniøren Per havde så store planer med.

I løbet af romanen har Lykke-Per bevæget sig i mange andre og meget forskellige miljøer, fra det østjyske – der trods præstegårdens indre kulde dog er lunt og fjordnært – til storbyen København med al dens travlhed og modernitet, til idylliske schweiziske bjerge og den tætte intime præstegårdshave. Alle har de været præget af menneskers liv og færden på forskellig vis. Alle steder har Per bevæget sig og sloges og kæmpet med menneskelige kræfter. Her i Thy er det naturen selv, der yder modstand.

Men selv herude i kanten er der dog mennesker. Kapitlet fortsætter nemlig:

Hist og her ligger der en lille Gaard eller en lyngtækket Hytte; men der er ofte flere Kilometer mellem Husene, og Byer findes ikke. Et enkelt Sted ses dog Begyndelsen til en Sammenflytning. I en Lavning, hvor der har dannet sig lidt Eng paa begge Sider af et Moseafløb, ligger fire Huse, af hvilke det ene er en Skole. I det andet bor en Engmester. I det tredje en Skomager. Det fjerde er tomt.

Den menneskelige aktivitet, der findes her, er sporadisk: enkelte ensomt beliggende gårde og hytter –

ingen byer, men ansats til en »sammenflytning«: de fire huse rykker sammen, hvor der er lidt plads, *lidt Eng paa begge Sider*.

Men det er kun »begyndelsen« til noget, der ikke er blevet til mere. Hvilket gør ensomheden endnu mere udtalt.

Vi har dog set spor af mennesker i det vindhærgede Thy og efterfølgende beskrives så, hvorledes man fornyligt har båret liget af en mand ud af det sidste, tomme hus: *Fra det sidste [hus] bar man nyligt Liget af en midaldrende Mand, der i en Aarrække havde beskæftiget Sindene deromkring. Han var en Fremmed paa Egnen og havde aldrig skøttet om at fortælle om sin Fortid. Ellers var han egentlig ikke ordknap, omend lidt but, og han havde mange Venner rundt omkring og ingen anden Uven end Præsten...*⁸

Det var Lykke-Per, om hvem det af den anonyme fortællerstemme berettes, at han havde tilbragt det meste af tiden ene med sig selv og sine tanker. Da skolelæreren og sognefogeden rydder op i Pers hus og efterladenskaber, finder de nogle papirer, dagbogsblade, hvor Per har nedfældet tanker om sig selv, sit liv og hvad et menneskeliv egentlig er. Efter at have læst papirerne tænker skolelæreren ved sig selv: *Hvad det dog har været for en sær Mand!*⁹

Blandt andet har Per i sine notater skrevet følgende: *...uden et stort, ja eventyrligt Mod til at ville sig selv i guddommelig Nøgenhed naaer Ingen til virkelig Fri-jorthed... Derfor priser jeg mig lykkelig, at jeg har levet i en Tid, der kaldte paa denne Drift og styrkede dette Mod. Ellers var jeg blevet et halvfærdigt Menneske, en Sidenius, alle mine Dage.*¹⁰

Det synes med andre ord som om Per herude i klitten har fundet ro til at tænke dybt over, hvordan man som menneske opnår at komme overens med sig selv, at kunne bære sit liv.

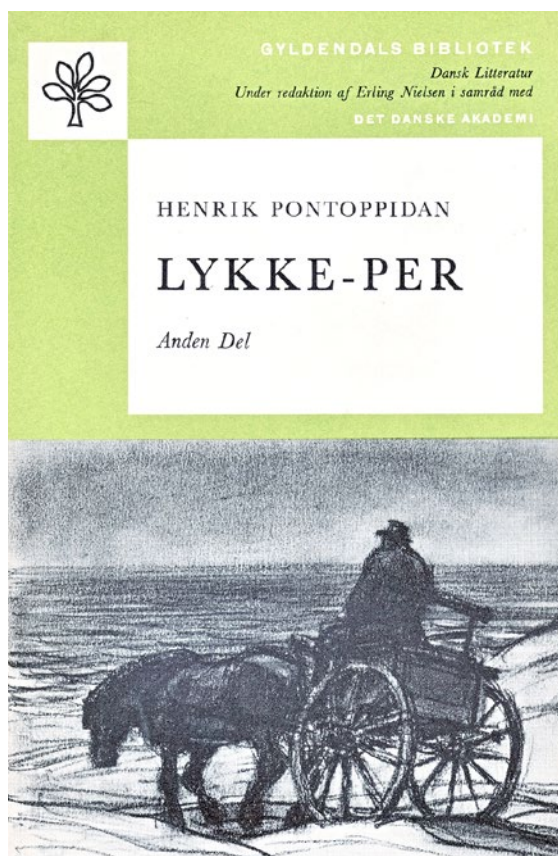
MENNESKE OG LANDSKAB

Klitlandskabet i Lodbjerg bliver da for Pontoppidans Lykke-Per mere end et fysisk landskab. Det bliver et eksistentielt rum for den søgende Per. Her bliver han fri af den ydre verden, der lagde så megen beslag på hans liv og opmærksomhed, at han ikke kunne mærke sig selv – og ikke turde konfrontere sig med

sig selv. Her i klitten nær havet møder han endelig sig selv og bøjer sig for livet og døden.

På et andet efterladt blad har han skrevet: *Så blev jeg dog en Verdens Erobrer alligevel! Hvert Menneskes Sjæl er et selvstændigt Universum, hans Død en Verdensundergang i det smaa.*

Just dét er måske essensen af, hvad Lykke-Per har lært af sit forvildede og fortumlede liv og de mange luftige drømme, der alle brast: Det menneske, der indser, at den største opgave er at komme overens med sig selv og sin skæbne, har vundet, har erobret den verden og det univers, som er ham og hans.

Illustrator og grafiker Thormod Kidde (1925-1996) illustrerede forsiderne til de to bind af »Lykke-Per«, udgivet i Gyldendals Bibliotek 1980. Bind to valgte Kidde at illustrere med den indadvendte og ydmyge verdenserobrer Per. Krumbojet kører han i sin simple gig i et tomt landskab, som stærkt minder om den nøgne klit nær havet ved Thy's vestkyst.

På kort fra slutningen af 1800-tallet kan man se at der lå flere huse i området syd for Flade Sø Vej, da Pontoppidan var her i 1893. Også skolen er markeret.

På denne måde kommer romanen da til at handle om at turde møde og lytte til den indre stemme, som insisterende spørger: »Hvem er du selv?« I Kierkegaardsk perspektiv har Per som ung levet den spidsborgerlige, ureflekterede tilværelse, hvor kun han selv var centrum i sit eget liv – og dog uden mod til for alvor at se indad. Al skylden har han prøvet at lægge fra sig over på andre i forurettethed. Først da han har fundet modet til at slippe det hele og flytte til Thy, kan han i etisk forstand overtage sig selv og bære sin skæbne.

I dette land møder Per så at sige sig selv. Han forvilder sig ikke længere ud i andre eller andet. Der er kun ham selv og blæstens piben i utætte karme.

NATUREN ER RIG

På sin vis kunne man hævde, at Pontoppidan kunne have valgt så mange andre lokaliteter som Lykke-Pers sidste station. Så hvad er der da herude – i nærmest

ingenting? Hvad er der for Per at klamre sig til eller spejle sig i?

Der er egentlig ingenting! Det er ikke et venligt landskab. Landskabet tager ikke imod, og det stryger ikke vandreren med håret. Heden mætter ikke den sultne og favner ikke den, der fryser. Klitheden er strid, gør modstand. Den udfordrer.

Men det er et karskt og ærligt landskab. Det renser. Her kan man mærke den *Nordenvindens Tugtens-Ris, som gaar over Høj og Dal med Brag en sort-blaa Vinterdag*.

Måske er det just dette, som gør klitheden til noget særligt. Hen mod romanens slutning finder skolelærer Mikkelsen blandt papirerne flere småstykker, hvor Per hver gang til sidst har skrevet: *Thi Naturen er rig, Naturen er viis og miskundelig!*

På denne måde løfter Henrik Pontoppidan den vindpiskede klithede op og udover det konkrete landskab. Klitheden i Thy bliver andet og mere end et fysisk landskab, en kulisse. Som resonans for et menneske i det svære selverkendende opgør bliver klitheden en tilstand, et rum for sjælens dybeste kval og mulighed for forløsning.

For først hér – i Lodbjerg – møder Lykke-Per sig selv og erobrer sig selv. Hér, hvor kun klit, lidt fattig lyng, vindens rensende saltlud og nogle fugtige kær spejler tilværelsens uendelige gåde i en blågrå himmel.

Else Bisgaard.

Født 1960. Lektor i religion og dansk ved Thy-Mors HF og VUC.

Noter

- Denne artikel anvender udgaven af romanen fra Gyldendals Bibliotek (1980), bind 21 og 22, optrykt i overensstemmelse med 4. udgave fra 1918 og med efterskrift ved Thorkild Skjerbæk. Sidetalshenvisningerne følger denne udgave.
- Bind 2, s. 351.
- Bind 2, s. 332.
- Zakarias Nielsen (1804-1922), lærer og forfatter.
- Danske Billeder (1889), oversat til tysk og udg. 1890, se evt. henrikpontoppidan.dk/text/kilder/boeger/danske-billeder/danskebilleder.html
- Kap. 27, s. 325.
- Kauer er en gammel betegnelse for gravhøje.
- Kap. 28, s. 331.
- S. 339
- S. 340